

שתמות בעשן בזמן שיקיפו איתה את המזבח מצד ימין. והיו יורדין על העקב מאותו צד שעלו ולא מקיפים את המזבח בחזרתן מסביב משמאל לימין שכל מה שאפשר למעט בהליכת שמאל ממעטים. [ואותן ג' דברים שנעשו למטה מחוט הסיקרא בקרן מערבית דרומית לא היו עולים הכהנים לצורך עבודה זו למזבח, אלא היו עומדים על הרצפה] (77).

גמרא

מנא הני מילי שאמרנו שחטאת העוף נעשית בקרן דרומית-מערבית?

אמר רבי יהושע: למדים זאת מזה דאמר קרא במנחת חוטא שמביאה העני במקום חטאת העוף, ובה נאמר "לא ישיב עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא" ומשם למדים דחטאת קרויה מנחה, ומנחה של חוטא קרויה חטאת.

ולמדים מנחה מחטאת: מה חטאת נעשית פסולה כשנעשו עבודותיה שלא לשמה אף מנחה של חוטא נעשית פסולה כשנעשו

א. לניסוך היין⁽⁷⁶⁾ מפני שהיו בה השיתין למעלה, בראש המזבח, שלתוכם נכנס היין של הנסכים.

ב. ניסוך המים בחג הסוכות.

ג. עולת העוף שעיקר מקום עבודת מליקתה ומיצוי דמה הוא בקרן דרומית מזרחית. אך כשהיו הרבה כהנים עסוקין בעולות בקרן המזרחית, ולא היה מקום לכהן זה הבא למלוך עולה לעמוד שם בסובב, היה מולקה בקרן דרומית מערבית למעלה.

כל העולין למזבח לצורך עבודה עולין ופונים דרך ימין ומקיפין את המזבח עד שבאים לקרן דרומית מערבית ויורדין דרך שמאל ולא היו חוזרין בצד שעלו שאם כן נמצאו מהלכים לצד שמאל, ולמדים מהפסוק שכל פינות [פניות] שאתה פונה לא יהיו אלא לימין, חוץ מן הכהנים העולה לשלשה דברים אלו [לניסוך היין, המים, ועולת העוף] שהיו עולין למזבח ופונים דרך שמאל לקרן מערבית דרומית כדי למהר ולזרוז עבודתן שחששו בנסכים שמא יקבלו הנסכים ריח עשן בזמן שמקיף הכהן העוסק בהם את המזבח, וכן חששו בעולת העוף

ב-ג

76. ואולי כוונת רש"י לבאר רק מדוע הניסוך בראש המזבח ולא למטה. ועל זה ביאר שכיון שנקבי השיתין למעלה חייב הניסוך להעשות למעלה.

77. כך פירש רש"י. והרש"ש כתב שאינו מדויק. שהרי מכלל שלשה דברים אלו הוא שפיכת שיירי הדם לייסוד: ובוה אינו עומד על הרצפה אלא עולה בכבש קטן לייסוד ושם שופך.

76. ופירש רש"י שאי אפשר לנסך רק שם. ויש להקשות בזה. הלא הניסוך לא היה לשיתין. אלא היו מנסכים לספלים ומהם היה הולך לשיתין. ואדרבא, מבואר שבשעת הניסוך היו סותמים את נקבי השיתין כדי שיתמלא גגו של המזבח מהנסכים. ורק אחר כך פתחו את השיתין שירד הניסוך לתוכם. ואם כן הרי היה אפשר לקבוע את הספלים בשאר קרנות המזבח ומשם ילך הניסוך לשיתין. ומה טעם היה הניסוך בקרן דרומית מערבית דווקא.

עבודותיה **שלא לשמח**. [יעויין ברש"י שכן גרס בגמרא] (78).

וכן למדים חטאת ממנחה: ומה **מנחה** הגשתה למזבח בקרן דרומית מערבית, אף **חטאת** העוף הזאת דמה שהיא עיקר עבודתה דינה שתיעשה בקרן דרומית מערבית.

והוינן בה: **ומנחה גופא מנלן** שהגשתה נעשית בקרן דרומית מערבית של המזבח דווקא?

ומתריצין: **דתניא**: כתיב במנחה "הקרב אותה [את המנחה] לפני ה' אל פני המזבח", וצד מערב קרוי "לפני ה'" שהוא הקרוב ביותר לאהל מועד, ואם כן – **יכול** תהא ההגשה **במערב** של מזבח? **תלמוד לומר** שאי אפשר לומר שתהא במערב שהרי כתוב בפסוק זה: "**אל פני המזבח**", שהוא צד דרום, שהכבש נתון בדרום ופניו של מזבח לכבש!

אי אם תלמד מהפסוק **אל פני המזבח** בלבד

אם כן, **יכול** שנאמר שתהא ההגשה **בדרום**? **תלמוד לומר** שאינו כן שהרי בפסוק זה נאמר גם "**לפני ה'**" שהוא צד מערב!

הא כיצד יתקיימו שני המקראות?

מגישה את המנחה בקרן מערבית דרומית **כנגד חודה של קרן** ונמצינו מקיימים את שני הכתובים, גם בדרום וגם במערב.

ודיו שיגיש את הכלי שיגע בחודה של קרן ואין צריך שתגע המנחה עצמה במזבח.

רבי אלעזר אומר: המנחה מוגשת בקרן דרומית (79) של מזבח ולא דווקא בחודה של קרן אלא כנגד דרומה של קרן.

וסובר רבי אלעזר שכן למדים: **יכול** אולי נפרש כוונת הכתוב: **יגישנה** את המנחה או רק **למערבה של קרן**, או **יגישנה** רק לדרומה, לאיזה מהן שירצה, **אמרת**, לא כך מתפרש הכתוב, שהרי כלל בידינו **דכל מקום שאתה מוצא שני מקראות פסוק אחד מקיים עצמו**

טעונה צפון? הטעם הוא מפני שהן חלוקות זו מזו. ששחיטה כשרה בזר וקמיצה צריכה כהן דווקא. ולכך למדים לענין קידוש קומץ שיהיה טעון צפון בדומה לקבלת הדם בכלי שרת שטעון צפון בחטאת.

79. והקשה השיטה **מקובצת** [בהשמטות] אם כן מה צריך את הפסוק לפני ה', הלא מספיק הפסוק פני המזבח שזה בדרום.

ותירץ שאם היה כתוב רק פני המזבח, היה אפשר להגיש בכל האמה הסמוכה לקרן [שבכל אותה אמה היה ייסוד] אך מכיון שנאמר לפני ה' למדים מזה לקרב את ההגשה כמה שאפשר לצד

78. אך הגירסא לפנינו בגמרא היא "מה חטאת טעונה צפון אף מנחה טעונה צפון". אלא שרש"י תמה בזה מאד שהרי מנחה אינה טעונה צפון כמפורש במשנה המנחות נקמצות בכל מקום בעזרה. [ולא נזכר שמנחת חוטא דינה שונה].

ובשיטה מקובצת [בהשמטות] כתב שגירסא זו היא מרבינו גרשום מאור הגולה. ומה שהקשה עליה רש"י שהרי אין קמיצת מנחה טעונה צפון. תירץ שהכוונה היא על קידוש הקומץ בכלי שרת שטעון צפון דווקא.

ומה שאין למדים לקמיצה שתהיה טעונה צפון אע"פ ששחיטה [שהיא כנגד קמיצה]

ומקיים הכירו ואחד מקיים עצמו ומבטל הכירו מניחין זה המקרא שמקיים עצמו ומבטל הכירו ותופשין זה שמקיים עצמו ומקיים הכירו. וכן בענינו, אם נפרש הכתוב שהגשה נעשית במערב, אם כן, כשאתה אומר מקיים "לפני ה'" — במערב בטלת את הפסוק "אל פני המזבח" — בדרום. אלא כוונת הכתוב שהגשה נעשית בדרום ומתקיימים שני המקראות ואכן כשאתה אומר "אל פני המזבח", בדרום, קיימת גם "לפני ה'" במערב. והיכן קיימתו? —

אמר רב אשי: קסבר האי תנא, רבי אלעזר, כוליה מזבח בצד צפון של עזרה קאי, נמצא שדופן דרום של המזבח מכוון כנגד אמצע

פתח ההיכל — הקרוי "לפני ה'", הלכך יגיש את המנחה אל פני המזבח בדרומו של מזבח, ומכיוון שהוא כנגד הפתח, מתקיימים שני המקראות.

שנינו במשנתנו: בכל מקום היתה כשירה אלא זה היה מקומה.

מאי קאמר? הלא זוהי סתירה⁽⁸⁰⁾, מתחילה אומר שכל מקום כשר, וחוזר ואומר שזהו דווקא מקומה.

אמר רב אשי: הכי קאמר: בכל מקום במזבח בין למעלה מחוט הסיקרא בין למטה היתה החטאת כשירה⁽⁸¹⁾ למליקה, אלא זה, למטה מחוט הסיקרא, היה מקומה להזאתה.

מערב, אך אין צריך חודה כמו לתנא קמא. כיון שהלפני ה' מתקיים בדרום שהוא מכוון כנגד הפתח.

80. הקשה בספר צאן קדשים מדוע לא נפרש כך. שבכל רוחות המזבח כשרה ההזאה בדיעבד. אך לכתחילה צריך בקרן דרומית מערבית דווקא.

ותירץ שכיון שלמדים מהגשת מנחה להזאת חטאת שתהא בקרן דרומית מערבית. הרי זה מעכב בחטאת שיהא דווקא שם.

והשפת אמת מפקפק בזה. שהרי במנחה עצמה אין ההגשה מעכבת. אכן בשטמ"ק [אות ד'] כתב בתוך דבריו שהמקום מעכב בהגשה. והיינו שאע"פ שאין ההגשה מעכבת את המנחה. מכל מקום המקום [קרן דרומית מערבית] מעכב בהגשה. ואם שינה המקום כמו שלא הגיש כלל. ובספר זבח תודה דייק מדברי הרמב"ם שאין קרן דרומית מערבית מעכבת בהזאת חטאת העוף [וכדעת השפת אמת] שהרמב"ם כתב [פ"ז ממעה"ק ה"ט] וז"ל וכל מקום מן המזבח כשר

למליקה ובלבד שיזה דמה למטה מאמצע המזבח. עכ"ל. ולא הזכיר כלל שיהא בדרומית מערבית. הרי שהדין דרומית מערבית הוא רק לכתחילה. אך בדיעבד כשרה ההזאה בכל מקום למטה מחוט הסיקרא.

81. דעת רש"י ותוספות שהדין קרן דרומית מערבית הוא רק בהזאה ומיצוי הדם של חטאת העוף, אך במליקה לא נאמר דין זה.

אך הרמב"ם [פ"ז ממעה"ק ה"ו] כתב שהמליקה היתה נעשית בקרן דרומית מערבית. ותמה עליו בזבח תודה מגמרא זו שמבואר שהמליקה כשירה בכל מקום במזבח.

וביאר שזה שהצריך הרמב"ם מליקה בקרן דרומית מערבית, הוא מפני שההזאה והמיצוי נעשים שם. ואם ימלוך במקום אחר הרי עד שיבוא לאותה קרן ישפך הדם לרצפה. ולכך מולק גם כן שם כדי שלא יאבד הדם.

ופירש הרמב"ם שזוהי כוונת המשנה. בכל מקום היתה כשירה למליקה, אלא זה היה מקום הזאתה וממילא גם מולקים שם כדי שלא ישפך

תנינא להא דתנו רבנן: מליקה בחטאת העוף בכל מקום שהיא נעשית במזבח⁽⁸²⁾ כשירה, היזה דמה בכל מקום במזבח בין למעלה מחוט הסיקרא בין למטה כשירה, [היזה ולא מיצה את הדם כשירה, שהחטאת טעונה מיצוי אחר הזאה שהיה מקרב את העוף למזבח ודוחק את מקום מליקתו של העוף בקיר המזבח והדם מתמצה ויורד אל יסוד המזבח, ומיצוי זה אינו מעכב], ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש.

ומקשינן: מאי קאמר? הלא הרישא והסיפא סותרים זה לזה, שברישא כתוב היזה דמה בכל מקום כשירה, ומשמע שכשרה ההזאה אפילו אם את כל הדם היזה למעלה, ובסיפא כתוב שרק אם נתן מדם הנפש למטה מחוט הסיקרא כשר. אך למעלה, פסול.

ומתריצין: הכי קאמר: מלקה בכל מקום במזבח כשירה, מיצה דמה בכל מקום במזבח כשירה כיון שאם היזה ולא מיצה⁽⁸³⁾ כשרה⁽⁸⁴⁾, לכן אין שינוי מקום המיצוי פוסל את החטאת יותר מהיכן שלא מיצה כלל, ומה שאמרנו שכשרה הוא בלבד שיתן את ההזאה הקודמת למיצוי מחוט הסיקרא ולמטה.

ותנאי נוסף נאמר בכשרות ההזאה שיהא הדם שאותו מזים מדם הנפש [מהקילוח שהנפש יוצאת בו] ולא משאר מיני דמים [כמבואר בגמרא לעיל כה א].

שינוי במשנתנו: שלשה דברים היתה אותה קרן דרומית מערבית משמשת מלמטה.

הדם.

82. משמע מזה שדינה של מליקת חטאת העוף שתהיה במזבח דווקא. ובתוספתא [קרבנות פ"ז ה"ב] מפורש לא כך. וז"ל מלקה בכל מקום בעזרה כשירה. ע"כ. אך בהגהות הגר"א שם הגיה במזבח. [על פי סוגייתנו שכתוב מזבח].

וברש"י [ד"ה בכל מקום] והביאוהו גם התוספות [ד"ה אף חטאת] מפורש שמליקה איננה במזבח. אך השטמ"ק [סד. אות י"ב] הוסיף ברש"י שאינה נוגעת במזבח. משמע שכן צריכה מזבח אלא שאינה נוגעת.

והראב"ד בפירושו למסכת קינים כתב שמליקת חטאת העוף צריכה להיות במזבח, שאם לא כן ישפך הדם קודם ההזאה. אך הרז"ה בפירושו שם חולק עליו שאין שום קביעות מקום למליקה.

נראה לכאורה, שמיצוי חטאת העוף למעלה אין זה מיצוי כשר, אלא רק מכיון שמיצוי אינו מעכב אין הקרבן נפסל בשינוי זה. אך מרנן החזון איש והגר"י הוכיחו מהגמרא במנחות [ב, ג א] שזהו מיצוי כשר. שהגמרא מקשה בעולת העוף שמיצה דמה למעלה לשם חטאת העוף, שהדין הוא שלא עלתה לבעלים לשם חובה. והלא מצורת עבודתה מוכח שזוהי עולה ולא חטאת. שחטאת מיצוי דמה למטה והוא מיצה למעלה. ומתרת הגמרא כיון שמיצה דמה בכל מקום כשירה שוב זהו גם צורת עבודה של חטאת.

הרי מבואר כאן שזהו מיצוי כשר. ובהזאה שהיא מעכבת את הקרבן מקומה מעכב. אך מיצוי שאינו מעכב בקרבן אין המקום מעכב את המיצוי ואף אם שינה ועשהו למעלה הרי זה מיצוי כשר.

84. אך הרמב"ם מכיון שפוסק [פ"ז ממעה"ק

83. מדברי התוס' במנחות [ט א ד"ה רבי יוחנן]